

27 juni 1969

Goedenavond, vrienden.

U weet het: wij zijn niet alwetend of onfeilbaar. Denk dus alstublieft zelf na. Zoals u weet, is ons onderwerp vandaag meer geestelijk. Op het gevaar af dat men mij vervelend gaat vinden, zou ik daarom dit keer wat aandacht willen wijden aan:

DE BIJBEL IN DEZE TIJD

De bijbel op zichzelf is een fantastisch mooi boek. Laat ons het daarover reeds bij het begin van ons onderwerp eens zijn. De bijbel weerspiegelt de mentaliteit, de geloofswaarden, de sociale structuur van een volk door de eeuwen heen. Wanneer wij die bijbel proberen te ontleden, wordt het ons steeds moeilijker aan te nemen, dat dit nu werkelijk letterlijk het woord Gods is. En in deze moderne wereld is men geneigd tot ontleding. De bijbel veronderstelt overigens niet, dat de mensen heilig zijn - dit in tegenstelling tot hetgeen degenen eisen, die met de bijbel in de hand de mens op wat zij zien als goddelijke waarden menen te moeten richten. De bijbel kent wetten. Goed. Maar deze wetten vinden wij elders meer stoffelijk bepaald terug, of wij nu gaan kijken bij bijvoorbeeld Hammurabi of bij Darius. Overall treffen wij sociale wetten en wetmatigheden aan, die in wezen niet zo sterk verschillen van datgene, wat de tien geboden zeggen; slechts de eerste drie geboden maken hierop een uitzondering. Wat deze eerste drie geboden betreft: Waar grote en machtige godsdiensten zijn, zoals bijvoorbeeld Egypte, treffen wij regels aan in verband met de verering van goden, die ons sterk aan die eerste drie regels herinneren. Het is dus niet zo gemakkelijk en eenvoudig te zeggen: 'Hier hebben wij het woord Gods, een uitzonderlijke waarheid'. Verder heeft men niets te zeggen of te denken.

Aan de andere kant weten wij, dat die bijbel heel vaak bewijsbaar historisch waar is. Hij blijkt vaak zelfs daar historisch waar, waar de deskundigen menen, dat de historische waarheid toch wel in twijfel zou moeten worden getrokken. Dit geldt ondermeer voor het gebruik van koper door Mozes in de woestijn. Volgens de stellingen van de moderne geleerden was de bewerking van koper zeker nog niet ver gevorderd in die tijd en het eenvoudig uit koper een slang maken - door Mozes, volgens het verhaal aan een kruis opgehangen toen het volk door ziekte bezocht werd - doet toch wel de vraag rijzen hoe zoiets mogelijk is indien de gebruikte jaartelling juist is. Worden wij geconfronteerd met de verhalen over Mozes en Salomon dan wordt men wederom geconfronteerd met de vraag hoe het gestelde mogelijk is. Toch weet men nu met zekerheid dat Salomon inderdaad vele mijnen bezat, dat hij over een groot leger beschikte met voor die tijd zeer veel paarden en strijdagens. Ook weet men nu reeds waarschijnlijk te maken dat David vele expedities heeft uitgezonden zodat hij een groot deel van de huidige Arabische wereld bereikte en daarin zo goed als in Ethiopië, als krijgsman of krijgsheer inderdaad berucht en bekend is geweest.

Maar wat moeten wij nu denken over verhalen als bijvoorbeeld die over Samson? Wat moeten wij bijvoorbeeld denken over het verhaal dat het afscheren van zijn lokken hem machteloos maakt? Je kunt dit laatste natuurlijk wel verklaren. Wanneer ik iemand van kinds af aan vertel, dat hij, zolang hij een bepaalde talisman heeft, bepaalde dingen zal kunnen doen en hij gelooft daarin vast, dan zal hij zich inderdaad machteloos gevoelen op het ogenblik dat ik hem de talisman ontnem. Dat is een kwestie van suggestie, het scheren van zijn lokken - dank zij de verleidingskunsten van Delila - maakt hem machteloos, omdat hij meent dat zijn kracht daarin zetelt. Dat is alles begrijpelijk. Maar nu ook maar meteen aannemen, dat achter dit alles goddelijke wijdingen en krachten schuil gaan is moeilijker, vooral wanneer soortgelijke verhalen elders voorkomen ofschoon het daarbij over geheel andere goden gaat.

Ook de vele wonderen, waarmede wij te maken krijgen in de bijbel zijn bij nadere beschouwing, wat eigenaardig. Een profeet loopt rustig te wandelen. In de loop der jaren heeft hij de vacht die gemeenlijk de hoofdhuid der mensen bedekt, verloren. Enkele jongelingen roepen hem na: kaalkop! De profeet draait zich om, vervloekt de jongeren en meteen komen er een paar beren uit het woud om de schuldigen te verslinden. Dat verhaaltje riekt sterk naar propaganda. Het is een van die verhalen, die je, meer gemoderniseerd, in bijvoorbeeld de Jonge Rode Wachter (hier wordt waarschijnlijk Konsomolskaja bedoeld, red.) wel aantreft. Een verhaaltje dat meer propaganda en conditionering beoogt dan feiten weer te geven. Bij het handelen van een machtige god past mijns inziens iets dergelijks helemaal niet, zeker niet bij een god zoals men zich die in deze tijd voorstelt.

Trouwens de gehele voorstelling van god, die wij in het oude testament aantreffen, is iets wonderlijks. God is een Redder, een Helper, een Heer vol toorn en Wraake, die zijn uitverkoren volk voortdurend helpt en beschermt maar daarbij weinig respect voor anderen schijnt te hebben en zelfs in zijn hulp vaak zeer willekeurig te werk schijnt te gaan.

Neem nu eens de tocht door de Rode Zee. Laat ons nu maar aannemen dat God werkelijk een dergelijk wonder kan doen - ofschoon wij daarnaast aan kunnen tonen dat soortgelijke situaties in de zogenaamde Schelfzee en enkele zeearmen van de Rode Zee nog wel voor plegen te komen bij een samenvallen van bepaalde getijden en sterke wind. Onder deze bijzondere omstandigheden valt namelijk een deel van de bodem daar zover droog dat men als een soort wadloper zonder meer naar de overkant kan komen. Laat dit buiten beschouwing en neem aan, dat alles precies zo is als het in de bijbel verteld wordt. Dan blijft nog steeds het feit bestaan dat de goede god de joden wel redt, maar gelijktijdig een geheel leger van mensen die toch menen juist te handelen, die opkomen voor iets wat voor hun land en goden van belang is, zonder meer laat verslinden door de woedende golven. Dat vertelt natuurlijk prettig en je kunt er zelfs een mooie film over maken. Maar wanneer je je af gaat vragen, hoe een god - die alles, dus ook de Egyptenaren - heeft geschapen, hiertoe kan komen en toch een rechtvaardige god kan worden genoemd dan is de zaak reeds anders. Hetzelfde geldt voor de plagen van Egypte, waar alle eerst geborenen moeten sterven, alleen omdat een farao weigert de economie van zijn land van de ene dag op de andere te ruïneren.

Vraag je dan eens af of die god wel werkelijk voor allen rechtvaardig was, of die god misschien zelfs liefdevol handelde. Uw conclusie zal zijn als de mijne: dat deze god zich gedraagt als een vóórchristelijk despoot. Vroeger is zo iets misschien aanvaardbaar geweest voor de mensen. Tegenwoordig past een dergelijke despotische en in wezen niet rechtvaardige god echter niet meer bij het moderne godsbeeld van de mens. Wij geloven in uw dagen steeds meer aan een god van Liefde. Jezus heeft in het nieuwe testament steeds weer die god van liefde geprojecteerd. Hij zegt steeds weer: hier is de Vader. Maar god heeft alle mensen voortgebracht. Een mooie vader, die in Biafra de strijd tussen de oliebelangen niet verijdelde en eenvoudig volkeren daaraan opoffert, die er in wezen niets mee te maken hebben, ja zelfs niets van afweten. Is het nog een vader, die alle ellende gedooft, die er op de wereld is. Waar komen wij terecht, wanneer wij aannemen, dat alles wat er in de bijbel staat, waar is, dat wat Jezus leerde de enige waarheid is? Wij kunnen ons natuurlijk aan de problemen ontworstelen en zeggen: Dat staat er zo wel, maar de liefde gods is iets wat sterk verschilt van alles wat wij daaronder verstaan. Wij weten niet, wat gods liefde is.

Maar waarom moeten wij dan woordelijk alles geloven wat er in de bijbel staat, waarom moeten wij ons daarop dan steeds weer beroepen? U ziet hoe moeilijk het wordt wanneer je als mens redelijk wilt reageren op de bijbel en alles wat daarin staat. Het gevolg is, dat die bijbel - het spijt mij voor de christenen die daardoor misschien geschokt worden - in deze dagen voor steeds meer mensen een onverteerbaar stuk wordt. Niet omdat het niet mooi is of niet allround zou zijn, maar omdat alles wat de mens nu weet en is, in strijd schijnt te zijn met de stellingen en pretenties die uit de bijbel steeds weer opklinken. Daarom wil ik over de bijbel eens enkele van mijn eigen geachten lanceren. U begrijpt, dat dezen voor u geen bindende waarheid kunnen zijn. Het zijn punten, die ik op een bepaalde wijze zie en die ik u voorleg in de hoop dat u daarover eens na wilt denken.

Ik zou zo zeggen: De god die ons in de bijbel wordt voorgesteld, kan nimmer de kosmische god zijn, waarover wij tegenwoordig zo graag spreken. Wanneer de god van vandaag gelijk is aan degene die ons in de bijbel wordt voorgesteld, dan is die god een zo vreemd en veranderlijk wezen dat wij daarmee geen raad weten. Het is dan een god die zich in vele gevallen gedraagt als een nog niet geheel volwassen kunstenaar ten aanzien van zijn kunstwerk. Een dergelijke willekeurige godheid die steeds weer ingrijpt of verandert zonder rekening te houden met de waarden die hijzelf in de schepping heeft neergelegd kunnen wij moeilijk als de absolute maatstaf aanvaarden. De god die er ons wordt getoond reageert niet redelijk en niet logisch. Dat staat wel vast. Diezelfde god maakt zich geen zorgen over de ellende op de wereld. Dat kunnen wij vandaag constateren en in het verleden was het volgens de bijbel al net zo. Die god schijnt te zwelgen in lijden als een soort ouderwetse Baal die met duizenden gloeiende openingen van zijn onmetelijk metalen lichaam alleen maar om offers vraagt en daarvoor dan soms, niet altijd, iets terug geeft. Dat klinkt demonisch. Dat is geen god die wij kunnen begrijpen, waarin wij kunnen vertrouwen. Een god die niet volgens menselijke normen in het contact met de mensen redelijk en logisch is zou daartegenover op zijn minst toch iets anders kenbaar moeten stellen. Wanneer god zich kenbaar maakt op deze wereld, wanneer wij weten en als mens werkelijk kunnen beseffen en weten - niet als geest of in woorden, maar als mens - dat dit of dat werkelijk een direct ingrijpen van god is, dan zal men in ieder geval erkennen dat die god werkelijk bestaat.

Maar wie bemerkt iets van het daadwerkelijk ingrijpen van god? Wanneer wij in het oude testament eens zien naar al die profeten blijkt daarvan ook al niet veel. In de eerste plaats weten wij nu wel, dat boeken die aan een bepaalde profeet worden toegeschreven, lang niet altijd met zekerheid ook van een enkele mens afstammen. Deskundigen hebben dan - ook binnen de godsdienst - reeds onderafdelingen gemaakt. Zo onderscheidt men bijvoorbeeld Jesaja in tenminste twee afzonderlijke schrijvers, en ga nu eens al die profetieën na, dan blijkt wel dat een zeer groot deel daarvan niet echt vervuld werd. Zij zijn net zo vervuld als de profetieën van moderne waarzeggers, waarbij volgelingen al snel zeggen: dat lijkt zoveel op hetgeen hij heeft gezegd, dat dit de vervulling wel geweest zal zijn. Mogelijk is hetgeen men als vervulling beschouwt dit inderdaad. Maar weten kun je het niet. Je kunt niet zeggen: die profeten zijn in hun voorzeggingen zo duidelijk en glashelder, dat de feiten steeds weer zonder enige twijfel hun woorden bevestigen. Hun woorden doen vaak eerder denken aan de verontruste uitroepen van zedenmeesters en politici. Zeker komt geen enkele maal zo duidelijk de juistheid van het door hen gestelde naar voren, waardoor men op grond daarvan zou kunnen besluiten dat er ergens een bovennatuurlijke macht is die de mensen beheerst en waarschuwt.

En iets dergelijks ontbreekt al geheel in dagen als deze, waar mensen toch aan profeten veel meer behoefte hebben dan in het verleden denkbaar was. Zelfs in uw eigen land zou het aangenaam en overtuigend zijn, wanneer er in de plaats van bijvoorbeeld het SER er een profeet was, die prompt vertelde: het volgende jaar moet je zo en zo leven en handelen want anders blijft er geen cent van je gulden meer heel. Iets dergelijks is wel denkbaar, maar het gebeurt niet. Wanneer het gaat over de zeden en de zedenverwildering kom ik eveneens tot vreemde conclusies. Er zijn profeten die zich beklagen over de wijze waarop men omgaat met de heidenen en zo. Aan de andere kant blijkt echter dat het juist die omgang met de heidenen is waardoor een bepaald deel van het joodse volk zoveel macht gewint, dat het de inhoud van eigen volk en de overleveringen kan bewaren. Denk hierbij eens aan de vele malen, dat het joodse volk werd weggevoerd in gevangenschap. Denk aan de joden in Rome die opeens de bewaarders werden van vele tradities toen Jeruzalem werd vernietigd, ofschoon zij te midden van de heidenen woonden.

God te zien als een abstracte kracht, is ook nu nog mogelijk, maar gelijktijdig wordt het steeds moeilijker die god terug te brengen tot de god waarvan wij horen in de bijbel. De mensen die nog aan die bijbel en aan de god van de bijbel geloven, zijn dan ook gekomen tot een soort splijting in zichzelf. Aan de ene kant geloven zij aan die god en zijn geboden. Dat is voor hen de onveranderlijke waarheid. Aan de andere kant leven zij precies zoals elke andere mens en

handelen steeds weer volgens de menselijke logica en redelijkheid, ook wanneer deze wijze van handelen geheel strijdig is met alle eisen van het oude en het nieuwe testament. Volgens mij is er in deze dagen dan ook in de werkelijke menselijke samenleving weinig ruimte voor die bijbel meer, wanneer wij die bijbel willen blijven beschouwen als een absolute en woordelijke waarde.

Daar kun je echter wel iets tegenover stellen. Die bijbel omvat voorbeelden van alles wat wij nodig zouden kunnen hebben. De bijbel geeft ons een grote reeks van gelijkenissen en maakt ons duidelijk wat er zoal in het menselijke leven kan bestaan. In een tijd, dat alles wat maar enigszins naar seks riekte, door de mensen verworpen werd, las men nog steeds uit de bijbel voor, hoe Noë zich bedronk en bij zijn dochters lag - en ieder wist heus wel, wat men daar van denken moest. Men las, hoe David handelde ten aanzien van Betsheba en vertelde men, hoe de oude mannetjes zich verdrongen om Sara in het bad te zien. Zij werden overigens met blindheid geslagen, een straf, die vele vorsten op plachten te leggen aan degene die de vrouwen van hun harem ongesluierd had aanschouwd zonder hun voorkennis en wil. Ik noem nu maar enkele punten. Er is op dit gebied veel meer. Neem nu eens oorlogen. Niet alleen horen wij zeer veel over strijd en oorlog, maar de bijbel geeft ons ook een beeld van de wijze, waarop oorlog gevoerd kan worden. Het optreden van een Samson, een Gideon, de Makkabeën geeft ons vele voorbeelden die geheel schijnen te passen bij de meer moderne guerrillastrijd en hun wijze van handelen is geheel in overeenstemming met de daarvoor in deze tijd eerst ontworpen tactiek.

Spreken wij van belletrie en denken wij onder meer aan de moderne, vaak bepaalde lichaamsdelen verheerlijkende poëzie, dan kunnen wij in de bijbel bijvoorbeeld zien naar het Hooglied, waarin ongetwijfeld veel dichtelijker, verfijnder en duidelijker verheerlijkt wordt, wat de moderne poëet met drieletterwoorden meent te moeten en kunnen omschrijven. Wanneer het gaat om menselijke verwachtingen en voorzieningen en reacties, zo kunnen wij stellen dat de bijbel ons met dergelijke dingen op elk terrein en niveau confronteert. De manier waarop men vanuit de tempel en vanuit het volk bepaalde dingen meent te moeten regelen en hoe dit vaak ook misloopt, zou een handleiding kunnen zijn voor politiek en economie van deze dagen. Soms lijkt het zelfs of de zondenbok de plaats inneemt die een gevallen kabinet in deze dagen schijnt te moeten innemen.

Wat wij uit die bijbel kunnen leren, lijkt mij ook voor de dag van vandaag belangrijk genoeg. Maar het is belangrijk, wanneer wij het durven bezien als menselijke geschiedenis en niet alles willen zien als de geschiedenis die alleen het ingrijpen van een god voorstelt, waar wij die god tegenwoordig ten hoogste nog in onszelf kenbaar kunnen aantreffen. Dan zou ik zeggen dat de bijbel ons zonder meer leert wat wij van de mens moeten denken en verwachten. Zo leert de bijbel ons de mens meer te verdenken, naarmate hij meer macht krijgt, minder van hem te verwachten, naarmate hij rijker wordt. De macht perverteert, leert de bijbel. Denk aan de wijze waarop David door Saul in levensgevaar komt te verkeren, maar ook aan de wijze, waarop bijvoorbeeld Jonathan sterft. Kijk naar de wijze waarop Salomon, zodra hij groot en machtig genoeg is geworden, zich van de gehele tempel en de mening van zijn volk niets meer aantrekt daar hij de koningin van Sheba interessanter vindt.

Je kunt zo verder gaan! Over de mens en zijn gedrag, zijn reacties, leert de bijbel ons onnoemlijk veel. Zij leert ons, dat de mens door inspiratie steeds weer gedragen wordt, maar zegt ons daarnaast onmiddellijk, - wanneer wij tenminste eerlijk durven lezen wat er staat - dat de mens de inspiratie van anderen wantrouwt. Het begint reeds bij de bouw van de arke van Noë en gaat verder door de gehele geschiedenis. Wij leren uit die bijbel dat bedrog wel degelijk aanvaardbaar is wanneer het maar resultaat heeft. Denk eens aan de wijze waarop Ezau er toe wordt gebracht om zijn erfrecht te verkopen voor een bord linzensoep. Het is nog steeds gemakkelijk iemand zijn geboorterecht te later verkopen voor een bord linzensoep. Want degene die zijn geboorterecht dat nu nog geen waarde heeft daarvoor opgeeft, meent dat het geen ernst is. Dat zie je tegenwoordig nog regelmatig: groepen mensen die hun menselijke rechten, ja, het recht zelf te werken en te handelen zoals zij juist achten, opgeven voor een loonsverhoging van enkele procenten, dat zie je overal weer. Verraad en dergelijke

verwerpelijke praktijken spelen in de bijbel steeds weer een rol. De resultaten worden zonder meer als juist, als goed, aangenomen. Nu kun je dat natuurlijk wel goedpraten door te schermen met gods wil. Want het kwam toch immers goed? Maar vergeet dan niet, dat ondanks dat verraad verraad, bedrog bedrog blijft. Alles wat de mens mooi of lelijk vindt, treffen wij in de bijbel aan. Wij komen zelfs op een gegeven ogenblik in het nieuwe testament tot een wat vreemde conclusie: dat een verlossing niet mogelijk is zonder dat er ook een verrader bij is. De meeste mensen lopen liever voorbij aan de essentiële functie van Judas in het lijdensverhaal. Maar zonder Judas zou het alles niet zo gegaan zijn. Dat mag men dan toch maar niet vergeten. Indien dit de wil Gods is, mogen wij Judas zijn daad niet aanrekenen.

Steeds weer wordt men in de bijbel ook geconfronteerd met de wijze, waarop gezag pleegt te reageren. Zelfs in het nieuwe testament, waar het gezag reageert met een: het is beter, dat één mens sterve dan dat een geheel volk ten onder ga. Nu zegt men misschien: het is beter, dat een kleine groep de lasten drage, dan dat het gehele volk ons verwerpe, zo zegt men nu. Maar het komt op hetzelfde neer. Neen. De bijbel is in deze dagen een soort schatkamer, waarin wij niet alleen steeds weer het heden kunnen herkennen, maar waarin wij ook steeds weer de consequenties van het heden voor morgen kunnen leren kennen. Maar ik geloof, dat je in deze tijd afstand zult moeten gaan doen van het 'heilige boek' als zodanig. Heilig betekent immers: onaantastbaar. Onaantastbaarheid kan voor mij alleen bestaan, wanneer ik mijzelf ben, wanneer ik mijn eigen bindingen en handelen bepaal. Wanneer ik God erken op mijn enigen wijze dan kan ik als Abraham mijn zoon ten offer brengen. Maar wanneer ik eigenlijk een slaaf ben in den vreemde, wanneer ik zo gebonden ben, dat mijn eigen daden en mijn eigen gedachten zelfs door anderen worden beheerst, wat kan ik dan nog doen met een persoonlijke god, met een onaantastbare waarheid. De bijbel dient maar al te vaak om anderen hun recht om zelf leven en denken te ontnemen.

In een mierenstaat is het middelpunt de koningin. Alle andere mieren kunnen gemist worden. Alleen de koningin is het hoogheilige, het onveranderlijke. De koningin van een menselijke mierenstaat heet misschien leninistisch marxisme óf maoïstisch marxisme, de declaration of independance of de rechten van de mens. Dat vereert men, daaraan offert men alles op. Maar dat betekent ook, dat 'de mier' geen recht meer op een eigen persoonlijkheid, een eigen denken heeft. Het betekent, dat, zodra wij iets boven alles centraal gaan stellen, als belang één enkel belang gaan stellen, wij een mierenkoningin gaan maken. Wij ontkennen dan, dat het andere nog van werkelijk belang is. Wij zijn blind voor de feiten, die niet stroken met ons 'geloof'. In de bijbel is god toch wel van belang. Zolang wij die god aannemen, zoals hij er wordt voorgesteld, blijft hij belangrijk. Maar in wezen is hij niet belangrijk, omdat hij god is. God is belangrijk om de binding die hij heeft gegeven, om de persoonlijke vrijheid die hij voor sommige betekent, om de steun en verlichting, die hij voortdurend weer geeft.

God is niet een mierenkoningin die zichzelf als centrum schijnt te beschouwen, maar eerder het onbekende dat voortdurend kenbaar in de wereld der mensen ageert. De god van de bijbel is een god, wanneer hij ingrijpt. De god van de bijbel is een mierenkoningin, wanneer de mensen god gebruiken als een abstract middelpunt van alle streven, waardoor de eenzijdigheid van hun leven en werken wordt verklaard en goedgekeurd en alle belangen aan die ene god onderdanig kunnen worden gemaakt.

Wanneer wij in deze dagen te maken hebben met allerhande denkbeelden en systemen, dan worden wij ook geconfronteerd met de wijze, waarop deze systemen enzovoort weigeren op de werkelijkheid te reageren. Zij ageren niet op het niveau van noodzaak, zoals de God in de bijbel toch steeds weer schijnt te doen, zij reageren alleen op basis van een zelfcontinuering. De zelfcontinuering van een eredienst bijvoorbeeld zoals de priesters van Ammon, die niet alleen de verering van Aton aanvallen, - maar bovenal elke verandering die hun eigen macht ten gronde zou kunnen richten,- op grond van goddelijke bevelen, en die de openbaringen van hun god vernietigden. De kerken in deze dagen tonen nog steeds een dergelijke neiging. Maar hebben die bevelen, openbaringen en pretenties nog iets te maken met de werkelijkheid? Een bijbel, die vandaag zin heeft, moet een bijbel zijn, die past in de werkelijkheid die de mens van vandaag kent.

Nu kunt u misschien wel aannemen, dat de mens dan passend moet worden gemaakt voor de bijbel, maar ik geloof dat dit irreëel zou zijn. Men zou ook kunnen beweren dat men de bijbel dan maar passend zou moeten maken voor de wensen en begrippen der mensen van heden. Maar dan zou het dé bijbel niet meer zijn. Daarom meen ik dat je je moet richten op de juiste functie van de oude bijbel voor de mens van vandaag. De functionaliteit waarbij de bijbel niet meer een centrum van het leven moet zijn waar alles naar toe leeft, zonder dat er ooit een antwoord komt, maar een wijze van erkennen waarbij die bijbel aan de ene kant een krachtbron van mogelijkheden in je leven kan worden en aan de andere kant ook voor jezelf een kenbare, beleefbare, in de eigen wereld manifesteerbare waarde vertegenwoordigt, die niet alleen door jezelf, maar ook vanuit het onbekende voortdurend tot stand wordt gebracht, zodat je een bevestiging kunt vinden daarin voor alles wat je gelooft.

Ik ben misschien een oude zeur. Het is natuurlijk een onderwerp, waarover je eigenlijk niet moet praten. De bijbel is een onderwerp, dat je moet vergeten; andere dingen zijn interessanter. Ik meen echter, dat de bijbel in deze dagen waardeloos dreigt te worden omdat men er aan de ene kant te weinig over wil spreken en niet wil trachten de waarde van de bijbel in het heden te beseffen, terwijl men zich er aan de andere kant weer veel te veel op pleegt te beroepen. De bijbel moet bezien worden voor wat zij praktisch is en betekent.

Laat ons dan eens zien hoe het er in de wereld van heden voorstaat, wat de bijbel daarin werkelijk kan betekenen. Wanneer wij alle verschillende soorten van christenen bij elkaar tellen - wat een heel aardige verzameling is, zodat je er een heel groot museum voor zou moeten bouwen, wanneer je van allen het belangrijkste zou willen verzamelen - dan komen wij tot ongeveer 1/5 van de huidige wereldbevolking. Ik heb dan niet meegerekend de christenen die alleen een mondbelijdenis geven, maar in wezen aan iets anders geloven. Voor dit vijfde der wereldbevolking is de bijbel, compleet met nieuwe testament en de appendix met brieven van apostelen enzovoort, dé waarheid. Die bijbel belooft van alles. Het evangelie belooft van alles. Beide zeggen ook, dat de gelovige op een bepaalde wijze moet leven. Wat is daarvan waar? Wanneer de mensen er op vertrouwen, dat het waar zal worden, wat gebeurt er dan? Niets. Een vijfde dezer wereld schijnt te vertrouwen op een boek dat voortdurend weer teleurstellingen wekt. Een vijfde mensheid gelooft, verplaatst de beloften naar een niet controleerbaar hiernamaals en ontvlucht in zijn geloof maar al te vaak de feiten van zijn werkelijkheid en maatschappij. Op grond van die bijbel vechten staten tegen elkander. Op grond van uitspraken uit die bijbel maken mensen elkander het leven onmogelijk. Op grond van de god, die die bijbel predikt, achten christenen zich verheven boven anderen. Met de bijbel in de hand rechtvaardigen blanken hun discriminatie tegen kleurlingen, proberen kleurlingen de laatste tijd duidelijk te maken, hoezeer zij meer uitverkoren zijn dan alle blanken. Is dat geen krankzinnige situatie?

Het is wel aardig om te zeggen: het geloof, het christendom, de bijbel, dat is je ware. Maar dat ware blijkt dan te zijn in bijvoorbeeld de meest christelijke staten: het handhaven van de rijke tegenover de arme. Kijk naar de sterke arm van het christendom: Spanje, dat sociaal in zijn ontwikkeling rond 60 jaar ten achter staat bij de rest van Europa. Kijk naar de zozeer door het christendom geadelde en beheerste landen als Argentinië en Brazilië, waar naast de torenflats van de rijken de krottenwijken van de armen een voortdurend groter wordende corruptie van mensen en menselijkheid betekenen. Kijk naar de heerlijke zending, bedreven bij mensen die afgoden aanbaden en nu eindelijk tot aanvaarding van het ware geloof zijn gewekt en nu, met het geweer in de hand en leugens in de mond trachten op anderen afpersing te plegen, alles in naam van het christendom, de menselijke rechten, de menselijkheid en de gerechtvaardigde eisen der onderontwikkelde volkeren.

Als je de bijbel en zijn resultaten zo beziet, is het maar een treurig iets. Niet, dat de bijbel daaraan schuld is. Schuld is de mens. Je kunt niet de ene stelling prediken en de andere in praktijk brengen zonder toenemend onrecht en steeds grotere verwarringen te veroorzaken. Je kunt niet gelijktijdig geloven, dat iets gods woord en wet is en voor eigen baat of genoeg er tegen ingaan of er mee spelen voor eigen genoeg. Je kunt niet aan de ene kant beweren,

dat alle tegenstrijdigheden - zoals in het oude testament, waar er nogal enkele voorkomen - op zichzelf verklaard worden door de raadselachtige wil gods en gelijktijdig in deze wereld alles doen behalve werkelijk vertrouwen op god. De bijbel in deze tijd zou een leerboek moeten zijn ten aanzien van het menszijn en het wezen der mensheid. Het zou ons duidelijk moeten maken hoe broeders hun broeder, die zij benijden, willen doden of als slaaf verkopen, zoals Jozef overkwam. Zij moet ons duidelijk maken, dat, ouders steeds weer bereid zijn hun kinderen te offeren op het altaar van hun idealen - zoals Abraham. Zij moet ons duidelijk maken, dat denkbeelden omtrent het boven anderen staan steeds weer voeren tot de meest uitzinnige wreedheid. Zij zou ons moeten leren dat god nooit te vinden is dan in onszelf en dat gods Wil, waarop wij ons beroepen, niet alleen voor anderen geldt maar evenzeer voor ons.

Wie vandaag de bijbel bestudeert, vindt daar veel in, wat de moeite waard is - zelfs wanneer het niet gods woord zou zijn. Wie in de evangeliën ziet hoe de mens de zin van het leven door Jezus wordt duidelijk gemaakt in spreuken en gelijkenissen, maar ook door de praktijk van leven, zal voor zichzelf misschien een wijze van leven kunnen ontdekken die hem vrede en rust geeft. Hij zal misschien zelfs in de leringen van Jezus kunnen ontdekken wat de werkelijk ideale staat eigenlijk zou moeten zijn. Maar dan moet je dit alles ook niet van jezelf en je wereld vervreemden door te stellen: dit is gods woord en staat buiten onze kritiek. Dan zou je moeten zeggen: dit is het waardevolle erfdeel van het verleden waaruit wij kunnen leren voor het heden.

Ik kan aan dit alles alleen nog toevoegen: wanneer je spreekt over de cyclische verschijnselen in de historie, zijn er veel historici die onmiddellijk nijdig uitvallen en zeggen, dit bestaat niet. Want iets keert volgens hen nooit gelijkelijk terug. Maar er zijn toch wel overeenkomsten te vinden die zo groot zijn dat wij een wat abstractere en aangepaste vergelijking toch wel mogen maken. De ondergang van Alexander en de ondergang van Napoleon vertonen - buiten het einde misschien - niet zo veel verschil. Zoals hun motieven niet zo grote verschillen tonen. Wanneer wij kijken naar de senaat van Rome en die van een modern land en de beslissingen, die daarin op bepaalde wijze genomen worden, dan blijkt dat de werking op hetzelfde neerkomt. De wijze waarop de senaat van Rome opdringende barbaren probeerde af te kopen, herinnert haast ontstellend duidelijk aan hetgeen Engeland deed toen een staatsman (Chamberlain) terugkeerde met vrede voor onze tijd. Er zijn in ieder geval parallellen genoeg te vinden.

Maar wanneer een parallel bestaat voor een deel en kan worden toegegeven, zo mogen wij aannemen dat er elke keer weer dergelijke gelijkenissen optreden waarmee wij ons voordeel zouden kunnen doen. In deze zin vooral past volgens mij de bijbel in de moderne tijd. Zij geeft ons een redelijk nauwkeurige blik op de mens door vele tijden. Zij toont ons alle soorten van situaties en toestanden die op vergelijkbare wijze ook heden nog bestaan. Laat ons daaruit dan maar eens een les trekken, zelfs al wordt een werkelijke periodiciteit van invloeden wetenschappelijk nog steeds verworpen. Want nog steeds blijkt dat mensenkennis die in de zogenaamde door god geschreven en vaak wat abstracte verhalen van de bijbel tot uiting komt, vandaag nog dezelfde is. De mens van heden is heus niet werkelijk anders of beter geworden. Hij reageert nog net zo. Ook in deze dagen wenen profeten, omdat zij hun profetie voorwaardelijk zouden moeten stellen, of zelfs terug zouden moeten nemen (zoals Jonah, al dan niet gezeten onder een verdorrende vijgenboom), treuren zij steeds weer over het feit dat hun ondergangsgedachten nog niet waar zijn geworden. Er zijn ook nu wonderdoeners die falen, geheimzinnige figuren zoals een Balaam met zijn sprekende ezel, waar de wereld geen raad mee weet, en verlichte figuren onverwacht voor een kort ogenblik opduikende als een Melchisedek, die voor een kort ogenblik waarden kenbaar maken, die de tijd ver vooruit zijn, om dan als in het niet te verdwijnen. Al de figuren van de bijbel treffen wij ook nu weer aan.

Daarom is het de moeite waard heden de bijbel te lezen met het doel uit het gedrag en beleven van de mensen van gisteren te leren beseffen wat de mogelijkheden zijn voor de menen van heden. Wanneer wij dat doen, zo meen ik dat wij in onszelve god kunnen vinden, een god die zijn licht werpt op het geheel en het ons mogelijk maakt duidelijker en juister te onderscheiden. Een god die niet behoort bij een mens of een volk, maar in ons de manifestatie

is van het onbekende en alomvattende, werkende door een enkele mens, zodat de mens beseffen kan, wat mens-zijn betekent en wat de mogelijkheden zijn van de mensheid van heden.

En daarbij wil ik het dan laten. Wanneer u iets te vertellen hebt kunt u dit nu doen.

Vraag: Uit uw betoog begrijp ik, dat wij mensen in ons bewustzijn te beperkt zijn om een volledig beeld te krijgen van de occulte strekking van de bijbel. Ik zou graag willen denken dat het voor de mensheid belangrijk is zich door zelfkennis enzovoort te trainen tot men de bijbel op juistere wijze kan interpreteren. (sterk verkort)

Antwoord: Heel aardig gezegd. Maar u ziet over het hoofd, dat de training en dergelijke pas begonnen zullen worden wanneer je een geloof hebt gevonden dat praktisch is en ook een praktische werking betekent. In mijn betoog heb ik juist getracht duidelijk te maken dat voor de mens van heden bijbelgeloof en praktijk twee bijna tegengestelde waarden zijn. Daarom meen ik dat men eens los zou moeten komen van het onaantastbaar stellen van de bijbel. Men zal de bijbel niet moeten gebruiken als een lering omtrent het verleden alleen, of zelfs als de letterlijke weergave en uitdrukking van gods wil, zij zal moeten worden gezien als een middel, om eigen wereld beter en reëler te kennen. Doet men dit, dan komt men haast onwillekeurig tot een discipline en training, als de door u bedoelde. U vindt het kennelijk goed er op te wijzen, dat in de bijbel occulte waarden verborgen liggen. Maar wat doe je met occulte waarden in een wereld, voor wie het occulte zo duister is, dat zij, de duisternis verwerpende, zelfs ontkent dat het occultisme als zodanig werkelijk zin heeft? Wees praktisch, mijn zoon...

Reactie: Ik geef alleen een richting aan, zonder te menen dat wij daar nu opeens in moeten stappen. Maar toch zou die richting in het denken uiteindelijk moeten worden gevolgd.

Spreeker: Dat is de fout die men steeds weer maakt. Er is geen richting die gevolgd zal moeten worden. Er is een reële erkenning van het heden nodig. En dat is heel wat anders. De richting is de formulering van datgene wat wij nog niet in de werkelijkheid vinden, maar er van hopen te maken. Die kan eerst bepaald worden nadat het heden werkelijk, zoals het is, beseft wordt.

Reactie: Richting is een eenpuntig iets. Maar ik doel op een meer perifeer worden, een meer opengooien van het denken, waardoor een grotere wereld kan worden gekend.

Spreeker: Jongen, je debatteert als een senator, die de betekenis van zijn wetsontwerp aangetast ziet en er daarom voortdurend nieuwe betekenissen aan blijft verbinden.

Het is een mooi woord: perifeer worden. Net zo iets als in uw tijd regio- en cultureel-sociaal bewogen zijn. Dat zijn dingen die ook weinig, werkelijk betekenen.

Reactie: Maar achter die 3-dimensionale woorden liggen toch diepere begrippen. verborgen?

Spreeker: De mensen gebruiken hun 3-dimensionale woorden meestal zó, dat alle begrippen, die er achter verborgen zouden kunnen zijn, nog gewurgd worden door de verkeerde hantering van de woorden. Neem mij niet kwalijk dat ik dit zo zeg. Maar je zweeft op die manier zo gemakkelijk een eind weg in de richting van een never-neverland. Wees reëel. Meer perifeer worden betekent alleen een meer zich uitbreiden, een met uitersten erkennen. Zeg dat dan en gebruik geen mooi woord dat de duidelijkheid schaadt. Het grote verschil tussen mijn betoog en uw poging om er iets anders van te maken is dit: ik ga uit van de werkelijke mogelijkheid en de betekenis op dit moment en tracht het geheel op een hoger plan te brengen door betekenissen toe te kennen, die niet zonder meer reeds nu werkelijk zijn. Voor je begint te praten over de noodzaak van een verfijnde keuken móet je eerst zorgen dat je voedsel genoeg hebt om niet te verhongeren. Dat geldt voor de wereld van vandaag. Wie volgt.

Vraag: In het nieuwe testament wordt de mens afgeschilderd als slecht en God als liefde. Vindt u dit reëel?

Antwoord: In mijn betoog heb ik daarover reeds het een en ander gezegd. Ik vind een dergelijke voorstelling irreëel. Vooral omdat degenen, die het Nieuwe Testament zo uitleggen,

de woorden liefde zowel als het begrip, slechts zo duiden, dat zij in feite buiten de menselijke werkelijkheid, ja, zelfs buiten het menselijk mogelijke of denkbare komen te liggen.

Wanneer god liefde is en gelijktijdig deze wereld laat bestaan, zoals zij is, is zijn liefde kennelijk niet vergelijkbaar met hetgeen mensen liefde noemen. Je kunt dat natuurlijk occult noemen en het erbij laten, maar wanneer wij de dingen anders gaan zien en niet meer redeneren, dat de mens ook à priori zondig is - wat tussen haakjes iets is, waarop Paulus heel wat meer de nadruk legt dan Jezus zelf, want de mens die door eigen fouten geobsedeerd wordt, zal zijn eigen fouten op anderen projecteren omdat hij zich zo prettiger voelt - moeten wij toegeven dat Jezus de mens niet als zondig, maar als onvolkomen voorstelt. En dit is heel iets anders. Hij stelt God voor als de Vader. Of die term ook in de menselijke zin liefde betekent, weet ik niet. Vader betekent: voortbrenger in persoonlijke relatie. Jezus stelt dus een persoonlijke relatie tussen de mens en god. Waarbij hij volgens mij het wezen van god zelf in het midden laat en de nadruk legt op de relatie.

Jezus vertelt niet, wat god nu wel en niet is. Hij geeft slechts door gelijkenissen weer, dat er een persoonlijke relatie en verwantschap bestaat tussen mens en god. Verder dan dit gaat Jezus zelf in wezen niet. De gelijkenissen die hierop betrekking schijnen te hebben, gaan over de verhouding tussen mensen, de fouten die mensen maken. Dat men Hem verder dan dit wil laten gaan, is mede te wijten aan de vertalers van de evangeliën, die, vooral in de Itala, zich nogal wat vrijheden permitteren bij hun vertalingen. De mens is niet slecht of zondig, de mens is onvolkomen. God is volkomen. Dat mogen wij rustig erkennen.

Vraag: Betekent volkomen ook evenwichtig?

Antwoord: Volkomen zou evenwichtig moeten insluiten.

Vraag: En zou dus haat en liefde beide kunnen bevatten?

Antwoord: Ja. Nu komen wij toch weer ergens op het hogere niveau, zoals men dit pleegt te noemen. Maar ik zeg het zo eenvoudig mogelijk: liefde en haat zijn een en dezelfde kracht, enerzijds liefde geuit in een gehele aanvaarding, voerende tot een vereenzelviging in het Ik, terwijl haat een vereenzelviging buiten het Ik is. En daardoor ook een algehele afwijzing. De meeste mensen begrijpen dat tegendelen eigenlijk dezelfde waarde omvatten, maar uitgedrukt als binnen het Ik, of buiten het Ik bestaande. Anders gezegd: positief geuit als in mij kenbaar - of negatief geuit, buiten mij voor mij ontbrekende. Het niet vinden of erkennen van hetgeen ik buiten mij zoek, brengt mij er dan weer toe, hetgeen in mij bestaat, te ontkennen en in algehele strijd daarmee te reageren. Maar dat zou mij te ver voeren...

Vraag: De tegendelen zijn de laatste tijd hier nogal vaak aangesneden...

Antwoord: Inderdaad. Een reden voor mij om daarover deze maal niet te spreken, maar ja, dan moet je de kans ook krijgen... Dit is geen werkelijk moeilijke kwestie, weet u. Voor de mens is de moeilijkheid echter om zich te realiseren, dat zijn eigen eenzijdige voorstelling impliceert dat de tegenstelling daarvan moet bestaan, daar zijn eenzijdigheid nimmer tot uiting zou kunnen komen, indien er geen tegendeel zou bestaan waartegen hij zelf zijn onzijdige stellingen af kan meten. Dit geldt niet alleen voor de verschijnselen buiten je, maar is in je precies hetzelfde. De mens is in zich een reële wereld waarin hij een deel van zichzelf kent en een ander deel van zichzelf ontkent, zo these en antithese scheppende binnen zich waardoor hij tot een zelfwaardering komt, die niet op de totaliteit van zijn wezen is gebaseerd, maar slechts op de kleinere delen van dit wezen die hij voor zich als deel van dit Ik wenst te erkennen. Dit, terwijl hij die het grootste deel van zijn Ik verwerpt als zijnde niet-Ik, maar gelijktijdig zijn leven en beleven juist op dit zogenaamde niet-ik zijnde deel van zijn wezen baseert.

Vraag: Maar je moet het goede toch behouden?

Antwoord: Je kunt het goede nooit behouden. Zodra je probeert het goede te behouden, dus zo het is voort te doen bestaan, wordt het voor jou tot het kwade. Want voor de mens is in wezen het reeds verworvene het kwade, het niet niet verworvene of erkende het goede. Zodra ik het goede tracht te behouden, wordt het mij geheel tot deel van eigen zijn en als zodanig kwaad.

Spreek ik het bereikte als het enig goede aan, dan bestrijd ik daardoor alle verdere persoonlijke mogelijkheden tot ontwikkeling, bestrijd ik alle ontwikkeling in het andere evenzeer en als gevolg daarvan kom ik dus met mijn werkelijke wezen in strijd. Men spreekt er niet graag over dat de kerk eens iemand heeft gedwongen te beweren, dat de aarde zich niet draaide - Galilei. Nu spreekt niemand er meer over dat de mensen die tijd, zich beroepende op het goddelijke gezag en de noodzaak het goede te bewaren en te handhaven, Galilei dwongen, tegen zijn weten en wil in, iets als onjuist te verklaren wat sindsdien toch waarheid bleek te zijn. Iemand, die het goede wil bewaren, probeert steeds weer, bewust of onbewust, alle verdere ontwikkelingen tegen te gaan. Hij wijst alle andere mogelijkheden en ontwikkelingen af, omdat hij meent, dat zij het goede zullen aantasten. Het werkelijk goede is echter datgene wat zich voortdurend verrijkt, zodat er een voortdurend groter beeld van mogelijke bereikingen gebaseerd kan worden op een steeds toenemende reeks van beheersingen en mogelijkheden, die, alleen om zichzelf bedreven of gehandhaafd, kwaad dreigen te worden.

Vraag: U meent dus niet, dat tegenover elk ons geluk ook een ons ongeluk moet staan?

Antwoord: Aangezien geluk en ongeluk geen reële waarden zijn, maar slechts persoonlijke waarderingen kan ik dit niet onderschrijven, maar indien geluk en ongeluk niet op de interpretatie van de mens alleen zouden berusten, zou inderdaad voor elk ons geluk een ons ongeluk moeten bestaan.

Vraag: En wordt dit in een hogere toestand door een soort synthese niet zover opgeheven dat er geen tegenstellingen meer noodzakelijk zijn?

Antwoord: Tegendelen zijn noodzakelijk voor de uiting. De uiting als noodzaak kan ophouden te bestaan. Dan is het bestaan potentieel en niet meer 'iets' wat de potentie van alle waarden in zich draagt. En daarmee verenigen zich de tegendelen tot een potentie die dus één enkele waarde omvat.

Vraag: Dus het is toch wel goed wanneer wij ons bewustzijn uitdijen?

Antwoord: Indien men daarbij niet steeds weer van de eigen visie uitgaat, maar het geheel zo goed mogelijk erkent en benadert, ja.

Vraag: Is het noodzakelijk dat de mens niet te veel aan zijn achtergronden blijft vastkleven en steeds weer fris tegenover het geheel komt te staan?

Antwoord: Wat de mens zijn achtergrond pleegt te nemen, is slechts de wijze waarop hij zich tegenover de wereld tracht af te zetten en zich daarin tracht te projecteren. Achtergrond of milieu heeft dus wel sociologisch of zelfs sociografisch betekenis, maar heeft geen werkelijke betekenis voor het ikzelf. De achtergrond op zich is ten hoogste een aanduiding van de werkingmogelijkheden op het moment zelf, maar beperkt of bepaalt niet de bevattingsmogelijkheid van het moment. Zodra de mens zijn achtergrond tot een deel van zichzelf tracht te maken - een soort mimicry, waardoor men aan het gevaar zichzelf te moeten zijn, vaak tracht te ontkomen - is het de houding in de eerste plaats, die de mens onvrij maakt. Elke mens kan vrij zijn, ook binnen eigen milieu, omdat de vrijheid niet betekent onbeteugeldheid of onbeperktheid, maar enkel het vermogen om de waarden, die in het Ik liggen, volgens de waarden en besefte inhoud van dit Ik, voortdurend manifest te maken.

Vraag: (onverstaanbaar, over studenten, socialistische jeugd)

Antwoord: Wat u hier aansnijdt, is iets geheel anders. Dat komt niet voort uit de neiging het goede te behouden of het heden te verbeteren, maar uit de behoefte af te breken. Dat klinkt vreemd. Maar veel van de zogenaamde opbouwers in deze tijd willen eigenlijk alleen hetgeen groter zou kunnen zijn in heden of verleden, te niet doen, opdat zij zichzelf hierdoor boven het verleden of heden zouden kunnen verheffen. Hierdoor kunnen zij een synthese niet aanvaarden, maar gaan zij monolitische gedachtengangen na, die op de duur ergens in de ruimte eindigen, zonder hen verdere uitwegen te laten. Maar wij komen nu wel op een geheel ander terrein terecht, want dit heeft niets meer met de bijbel te maken.

Ik wil daarom gaan besluiten. U bent zo nu en dan bijna evenlang aan het woord geweest als ik, dus nu mag ik werkelijk wel even aan de klok gaan denken - met deze opmerking: Jeremia heeft veel verkondigd en veel geweend. Maar hij heeft niets veranderd. Degenen die vandaag wenen over de dwaasheid van het heden en het goede, dat teloor dreigt te gaan, zijn als deze profeet. Zij wenen zonder iets te veranderen. Maar zij die zelf in durven grijpen, veranderen wel iets. Wilt u, met de vele kwesties die u kennelijk dwars zitten, naar een oplossing in deze geest zoeken, dan zult u wel iets bereiken. Oordeel niet te veel over wat volgens u wel of niet goed is, maar zoek uw eigen juiste en nieuwe weg te vinden. Tracht dus niet het oude ten koste van alles te behouden. Verdedig uw persoonlijke weg met dezelfde, desnoods eenzijdige ferociteit, waarmede de studenten hun zienswijzen plegen te verdedigen. U zult tot de conclusie komen, dat bij het ontstaan van twee voor u nieuwe tegendelen, een synthese van de oude tegenstellingen voor u tot de mogelijkheden gaat behoren. Waarbij ik natuurlijk mijn excuses aanbied voor het gebruik van woorden als synthese, dat door mij hier werd bedoeld als de mogelijke overvloeiing van tegendelen in elkander.

Goedenavond.

ESOTERISCHE VERHAALTJES

Goedenavond, vrienden.

Ook vanavond besteden wij enige tijd aan esoterie. Neem mij niet kwalijk dat ik hierbij grijp naar verhaaltjes, of beter kleine gelijkenissen. Er zijn in de mens zovele processen en neigingen, die je moeilijk kunt omschrijven maar die je toch wel duidelijk wilt maken door een stelling wat te illustreren.

Er was eens een man die zichzelf als innerlijk zeer bewust en uiterlijk zeer wijs beschouwde. Hij werkte in een oosters land. Op een goede dag leende hij van een buurman een ezeltje om de resultaten van een opgraving te gaan bezien. Een bus reed hem net niet geheel voorbij. De ezel overleed en zo ook de berijder. Zoals het gaat in deze verhalen begaf de man zich per ezel naar de hemelpoort en meldde zich luidkeels aan: Hier is een 'bewuste'. Petrus streek eens over zijn lange baard, krabde eens achter zijn oor, haalde zijn gordel eens op, bekeek de twee nogmaals en sprak toen: Wie van u beiden? Per slot van rekening heeft een ezel misschien ook wel eens het gevoel, dat hij zeer wijs is, dat hij zeer bewust is. Maar de maatstaf die hij aan pleegt te leggen, is zijn eigen maatstaf. En hoe kunnen wij onze bewustwording meten wanneer wij als enige maatstaf daarvoor onszelf kunnen gebruiken? Daarom hebben wij geen reden om ons zozeer te beroepen op alles, wat wij menen te zijn en wat wij wel af niet gedaan hebben. Er zijn natuurlijk op aarde altijd weer mensen, die menen, dat er bepaalde regels bestaan, welke een garantie vormen voor het later vrijelijk mogen betreden van het hemelrijk, compleet met aangetreden erewacht van engelen en het persoonlijk voorgesteld worden aan de Heer. Of het ook werkelijk zo is lijkt mij een vraag.

Mijn volgende verhaal gaat over enkele leden van een reisgezelschap. Zoals u weet gaan er tegenwoordig vele gezelschappen per boot over de Rijn, waar zij drinken bij de Drachenfels en kijken naar de Lorelei. Soms zijn enkelen van hen zelfs zozeer in de lorum dat zij tussen de kade en 't schip vallen. Dit overkwam op hetzelfde ogenblik aan vier geheel verschillende personen. De eerste was een professor in ruste die de abstracte mathemathica had gedoceerd, de tweede was een zeer hippe jonge dame met extreem hippe opvattingen, die door een toeval een zieke tante begeleidde en zo tegen alle gewoonte aan boord van het bootje te midden van een stel, volgens haar sullige burgers terecht was gekomen. De derde was een kloosterzuster, dat eveneens omdat zij ziek was geweest, met familie op stap had mogen gaan. En, zoals u ziet, op stap gaan behoedde ook haar niet voor een misstap. De laatste was een jonge man die zichzelf ongetwijfeld zeer geslaagd, knap, menselijk voelde. Hij was accountant en zeer verwaand. Hij was achter het hippe meisje aangelopen en had op een voor hem niet bedoelde wijze een stap te ver gedaan.

Deze vier, na enig geborrel, besloten gezamenlijk op de trekken naar de plaats waar Petrus in zijn poortwachtershuis receptie houdt voor alle pas overleden zielen. Toen zij daar kwamen moesten zij natuurlijk beoordeeld worden! De accountant was, zoals veelal in gezelschap, de eerste. Nu was dat niet zo verwonderlijk want de professor wenste eerst het probleem geheel te overzien en te formuleren. Het hippe meisje overwoog, of zij nergens een bloempje zou kunnen vinden voor die aardige oude man met de baard, terwijl het kloosterzusterje onmiddellijk in een staat van halve aanbidding voor de hemelpoort was neergezegen. De accountant sprak: bij het overzien van alles wat ik in mijn leven aan goede daden heb kunnen boeken, meen ik, dat u zult ontdekken dat mijn crediet groot genoeg is om zonder verwijl hier binnen te mogen gaan. Ik verzoek u dan ook, mij onmiddellijk toegang tot het koninkrijk der hemelen te verlenen. Waarop Petrus zei: "Jongen, zeg dat nog eens!" Daarna werd de zaak bekeken en de accountant op een tijdelijk zijspoor geparkeerd, daar hij, volgens de hemelse boekhouding ten hoogste na enkele duizendjarige ervaringen in het vagevuur voor een minder op rekenkunde en meer op menselijkheid gebaseerd betreden van het hemelrijk geschikt was. Het kloosterzusterje hemelde Petrus aan en sprak: "Bent U de opvolger van de Meester?". Maar Petrus reageerde: praat nu maar niet over het verleden. Ik ben hier portier. Wat moet je? "Ik zou zo graag ingaan tot mijn bruidegom..." sprak het nonnetje. "Ik zal eens informeren, of het omgekeerde ook het geval is". Uit de boeken bleek, dat het nonnetje voor, tijdens en na haar ziekte wel wat minder hemels en nederig was geweest, dan zij nu leek. Want ook in kloosters komen dergelijke dingen voor. Petrus deelde haar mede dat zij na enkele jaren vagevuur, mede dank zij de gebeden van haar zusteren, wel de hemel binnen zou mogen gaan.

Toen kwam de professor aan de beurt. Hij sprak: "Het is mij nog onmogelijk met deze illusie uw bestaan als wetenschappelijk bewezen te beschouwen. Indien wij de hemelpoort formuleren als a en u als b..." "Ik hoor het al", sprak Petrus". "U gaat maar eerst eens een tijdje naar het voorgeborchte toe. Daar geeft men ongedoopte kinderen en andere simpele zielen les in de werkelijkheid en hemelse waarheid. Misschien kunt u daar nog iets leren." Waarop de prof zeer verstoord keek en beweerde, dat hij al professor was. Waarop Petrus repliceerde: "tja, dat is juist de ellende..."

Zo marcheerden de drie af, twee naar het vagevuur en een onder gemompeld protest naar het voorgeborchte. Alleen het hippe meisje zat rustig voor de poort gehurkt en verroerde zich niet, tot Petrus eindelijk vroeg: "En jij, kind, heb jij me niets te vragen of te vertellen?". "Och", sprak het meisje, :Wat zou ik vertellen? Al dat geklets. Ik zat net te denken, u moest eigenlijk daar een bloemetje hebben. Dat zou u veel vriendelijker maken. Ik wilde, dat ik er een had om u te geven. U zoudt er werkelijk van opknappen." Petrus keek eerst voorzichtig rond en wenkte haar: ;Volgens de mensen heb je misschien wel heel wat gezondigd, maar je hebt in ieder geval altijd voor iedereen gedaan, wat je dan kon. Weet je wat? Als je door dat zijpoortje gaat, kun je een bloem voor mij plukken." En daar de oude Petrus de bloem door de spijlen van het grote hek aannam, was het meisje daar, waar ongeacht alle hemelse administratie en alle beweringen ven predikanten, de hipheid betrekkelijk groot pleegt te zijn. En toen Petrus zo, compleet met bloem, deze zaak tot eigen tevredenheid had afgesloten, mompelde hij voor zich heen: hoe wonderlijk is het, dat de mensen zichzelf niet weten te vinden. U vraagt zich nu waarschijnlijk af, waarom hij juist dit zei. Wel, hij mompelde het voor zich heen om iets te zeggen. Want als je zo alleen voor die hemelpoort zit - soms komt er geen kip - dan mompel je wel eens meer in jezelf.

Achter het hek stond op dat ogenblik Jozef, u weet, wel, de man, die nog een appeltje te schillen heeft met de Heilige Geest. Hij informeerde "wat?" En Petrus, blij met wat aanspraak verduidelijkte: 'Die professor zou een goed mens geweest zijn, wanneer hij niet zichzelf ontmenselijkt had door zijn stellingen boven zichzelf te stellen. Het nonnetje zou ongetwijfeld een prachtige engel zijn geweest, wanneer zij niet steeds had geprobeerd heiliger te zijn dan anderen. Juist daardoor is zij zo vaak uitgedegen. En wat die accountant betreft? Zolang een mens denkt, dat je de waarde van een ziel kunt berekenen, weet hij nog niet wat een ziel is.' 'Uit de verte te zien, dacht ik dat het er vier waren', sprak Jozef. 'Ach' reageerde Petrus, 'Laat ons daarover maar niet spreken. Toen jij met Maria op stap was, was het soms ook een hippe

boel...' En Jozef, die het wel begreep, besloot de discussie door te zetten. 'Je bedoelt, wat er ook verder aan mankeerde, zij had de liefde, en die gaat boven alle dingen.'

Een mooi verhaal waar toch heus wel wat in zit. Want wanneer wij altijd zo diep esoterisch bezig zijn doet het mij vaak aan als een boek zonder verluchting. Ik vrees dat wij daardoor zo ernstig worden, dat wij het woord vaak nemen voor de bedoeling en zelden het woord slechts voor de bedoeling gebruiken. Zoals wij zelden geneigd zijn een systeem te zien als onderdanig aan de innerlijke werkelijkheid, maar het beschouwen als het enig juiste, zodat wij onze innerlijke werkelijkheid steeds weer verloochenen om haar aan te kunnen passen aan hetgeen anderen van ons schijnen te verwachten. Werkelijk innerlijk mens zijn betekent in de eerste plaats wel: het leven aanvaarden en alles, wat tot dat leven behoort, ook lief te hebben. Het betekent niet, dat je onzelfzuchtig moet zijn maar wel, dat je beseft niet werkelijk te kunnen leven zonder te delen met anderen. Alleen gelukkig kunnen zijn, wanneer het leven voor jou een geheel is, waarin je bestaat, dat is esoterie. Esoterie zou moeten zijn: het kennen van de angst voor het isolement. Want innerlijk leven betekent het afmeten van de verschillende waarden tegenover elkaar, het betekent: ze ondergaan en jezelf zijn. Ik heb geprobeerd iets daarvan duidelijk te maken met dit verhaaltje. Er zijn trouwens heel wat meer van dergelijke verhalen. Zoals dat van de vrome man.

Ook hij ging over. Want de dood haalt eenieder, zelfs de vromen. Ofschoon de vromen vaak de meeste angst voor de dood hebben. Daarom zijn zij vaak zo vroom. Deze vrome man ging ook onmiddellijk op pad naar de hemelpoort en, in de hoop dat hij zo indruk zou maken, blafte hij Petrus aan: "Ik ben de vrome." 'En waar is Dreesmann', vroeg Petrus (*allusie op bedrijf Vroom en Dreesmann, red.*) "Ik weet niet, wat u bedoelt" vervolgde de vrome. Maar ik heb altijd gebeden...." "Zo?" onderbrak Petrus hem. "Heb je nog wel eens iets gedaan ook?" "Ik heb mij altijd tot de Heer gewend. Ik heb mij voortdurend verdiept in de mysteriën....." "Zo te zien" reageerde Petrus, "ben je niet ver gekomen, anders zou je wel anders praten. "Wat wil je eigenlijk?" "Naar binnen", sprak de vrome. "Tja", meende Petrus, "vroomheid is niet genoeg om hier binnen te komen. Vroomheid is, om eerlijk te zijn, daar binnen niet erg in tel." Dat ging de man, die uit angst voor het hiernamaals zijn gehele leven aan de vroomheid had gewijd, natuurlijk erg aan het hart en wat benepen informeerde hij: "Wat is daarop dan tegen?" "Heel eenvoudig. Wij hebben eens een stel van die vromen binnen gedragen, die de Heer met hun praat bijna dood hadden verveeld. En die wilden nog steeds daarmee voortgaan. De engelen konden het er ook niet mee vinden. Nu hebben wij er een aparte afdeling voor, waar u misschien wel terecht kunt." "Wat voor afdeling?" "Wel, wij hebben een kleine afgesloten ruimte aan de hemelmuur laten metselen, waar je de gehele dag de engelen kunt horen zingen. Want vrome mensen zijn meestal alleen vroom, omdat zij zich bepaalde dingen voorstellen, die nooit waar worden."

Het is natuurlijk maar een verhaaltje. Ik wil niet beweren, dat er werkelijk een soort enclave aan de hemelpoort is gemetseld. Trouwens, wat voor bouwvakkers zouden dat moeten doen? Engelen met bouwvak-cao misschien? Toch ligt er een realiteit achter het verhaaltje, die veelzeggend kan zijn. Hoevelen zijn eigenlijk alleen braaf omdat zij daardoor van hún werkelijkheid af zouden kunnen dwalen? Veel mensen vinden alleen maar vroomheid en geloof, zolang zij niet met de feiten geconfronteerd wordend. Dergelijke contacten met de reële werkelijkheid zouden voor de mensen betekenen, dat de enige reden die zij hebben om zich te waarderen in het leven, hun braafheid en vroomheid, hen zouden ontvallen. Zoals de werkelijkheid vaak een geloof ten gronde doet gaan omdat het gebaseerd is op veronderstellingen die niets met de werkelijkheid te maken hebben. Jezus heeft overigens ook wel over dergelijke mensen iets gezegd, zoals in de gelijkenis van de rouwmoedige tollenaar en de farizeeër, die bad: Heer, wat ben ik dankbaar, dat ik niet zo ben als hij.

In de hemel is ook wel eens zo iets voorgekomen. U denkt misschien, dat daarbinnen alles altijd koek en ei is, maar ook daar komen wel verschillen van mening voor. Men wenst wel geen democratische verkiezingen - dat wil men God niet aandoen - maar er zijn wel klikjes en fracties. Zo was er eens een hemelse activist, die besloten had, dat het niet juist was

iemand, zij het in de hemel of daarbuiten, te beschouwen als anders, hoger, lager dan hemzelf. Er moesten geen verschillen worden erkend, zo predikte hij. En anderen voelden daar vaak wel wat voor. De een vond, dat de aartsengelen beter gekleed waren en mooiere instrumenten kregen dan de gewone zaligen, en vond dit oneerlijk. Anderen vonden het weer niet eerlijk, dat de goddelijke boden allen een bazuin kregen, terwijl zij zelf geen keuze hadden en op een driesnarig harpje moesten spelen. Zo kwam er al snel een fractie die voor gelijkheid begon te ageren en zochten de rebellen en artiesten naar een gebouw dat zij als teken van protest konden bezetten. Nu was er helaas een museum. Maar u weet het, in het huis des Vaders zijn vele woningen en daaronder was ook een maagdenhuis. Dat hebben zij toen bezet, met hun harpen gewapend hebben zij hun liederen uitgezonden over de gehele hemel, zo kwam het zelfs tot de oprichting van een andere groep die meende dat eenieder hoger of lager, maar nimmer gelijk kon zijn. Het werd zo een gekrakeel, dat ze bij gebrek aan gummilatten, elkander met stralenkransen om de oren sloegen. Eindelijk liet God de partijen voor zijn troon verschijnen en sprak: "Wanneer ik nu zeg, dat ik alles geschapen heb en dat het goed is, zoals het is, wat hebben jullie dan eigenlijk nog te zeggen?" Maar er was natuurlijk aan agitator bij die opstond en sprak: "Vader, wij weten, dat u het goed bedoelt, maar u bent niet progressief genoeg. Iedereen moet voortaan gelijk zijn." "Ik zal er over denken", sprak de vader en hij sprak even met Michael en Petrus, zo achter het handje. "Of beter nog, je hebt misschien wel gelijk. Om dat in orde te maken, zal ik je op aarde laten incarneren. Je moogt zelf kiezen wat je wil worden, een jongetje of een meisje?" "Een jongetje natuurlijk, Vader!" "En ik dacht, dat alles gelijk was?"

Waarmede ik maar wil zeggen dat wij te snel geneigd zijn om alles zo veel mogelijk te egaliseren, ook geestelijk. Wij willen liever geen verschil zien tussen dingen die misschien niet zo erg belangrijk zijn, maar waarmee wij in het leven toch heel wat te maken hebben, zoals bijvoorbeeld deugden en ondeugden. Of goddelijke waarheden en menselijke waarheid. Wij trachten van alles een soort geestelijke éénpansmaaltijd te maken, die het mogelijk moet maken om met zo weinig mogelijk moeite en zoveel mogelijk geestelijk voedsel de eindstreep te halen. Maar wij moeten verschil blijven maken. Een kosmische waarheid hoeft nog niet geheel gelijk te zijn aan onze innerlijke waarheid en er is een persoonlijke norm van leven, die niet de absolute norm voor eenieder hoeft te zijn. Wanneer wij leren dat wij de persoonlijke waarheid en waarde, zoals wij die kennen en beleven moeten uitdragen, zonder aan te nemen, dat eenieder dit ook zal doen of op gelijke wijze kan, dan komen wij niet in de mogelijkheid te verkeren van de mens in de hemel, die beweerde dat alles gelijk was en desondanks verschil maakte, toen hij zelf moest kiezen.

Nog een laatste verhaal. Adam wandelde nog met de Heer en de slang had nog pootjes. Het is dus lang geleden. Maar toch waren er al mensen op de aarde. U weet wel, die stammen waar later Kaïn heen is getrokken, toen hij ruzie had met zijn familie. Deze mensen wisten natuurlijk niet, wat God was. Geen wonder, want God wandelde voortdurend met Adam, dus had hij geen tijd ook bij hen eens te komen buurten. Dus wisten de mensen niets van een hemel, waar je naar toe zou kunnen gaan. Maar van iemand, die eens veraf bijna was verdwaald, hoorden zij wel iets over het paradijs. Zo marcheerden deze mensen op een gegeven ogenblik op in de nu bekende richting. Want, zo meenden zij, wanneer er een paradijs is, lusten wij ook nog wel een appeltje. De appel van kennis van goed en kwaad was echter aan Adam voorbehouden. Lilith, die door Adam al bijna verstoten was, daar zij hem verveelde, lustte geen appels en hongerde naar een ander paradijs. Zij liep daar ook weg, juist op het ogenblik, dat Adam van God, om zijn heimwee te stillen, een eerste ribstuk kreeg.

God, tevreden met zijn werk wandelde nog even tot de grens van het paradijs, voor hij weer naar de hemel terug ging om zich aan de scheppingszaken te wijden. Zo zag de Heer de stam, die stond te roepen: Wij willen het paradijs in, terwijl Lilith probeerde er overheen te schreeuwen met leuzen als: "dat is ook niet alles, verbeeld je maar niets enzovoort". Dus riep de Heer: "Stilte!" en vervolgde: "waarom willen jullie eigenlijk het paradijs in?" De mensen reageerden: "wij weten niet wie u bent" "Ik ben de Here", sprak God. "Dat kan iedereen wel zeggen, meenden de stamleden. "Maar in het paradijs hoef je niet te werken en je kunt toch elke dag eten wat je wilt en prettig leven. Daarom willen wij er naar toe." "Ik moet jullie

twee dingen vertellen." Hij maakte een gebaar en straalde opeens licht uit, zodat eenieder kon zien, dat hij werkelijk God was. "Ik heb jullie geschapen, zoals alle andere dingen; ik wil niemand onrechtvaardig behandelen. Je moogt naar binnen gaan. Maar onthoudt één ding: wat Adam overkomt, overkomt jullie allen. Adam is de eerste mens die alle mogelijkheden heeft gekregen om eeuwig te worden. Maar hij is op het ogenblik reeds bezig ze te verknoeien." "Als wij niet naar binnen gaan, maar hier blijven, waar wij moeten jagen en naar kruiden moeten zoeken, wat dan?" "Als je blijft, zoals je bent, zonder pretenties", sprak God "hoef je mij niet altijd te zien. Voor jullie ben ik er dan steeds toch. Er komt dan een ogenblik, waarop je zelf een paradijs kunt maken. Maar degenen, die zelfs in een paradijs niet tevreden kunnen zijn, betreuren later altijd, wat zij verloren hebben en zien daardoor niet wat zij gewonnen hebben."

Wij, vrienden, hunkeren vaak naar beter zijn en een betere wereld, geestelijk groter, verstandelijk beter besef van het eeuwige. Maar in vele gevallen willen wij eigenlijk daarmee boven onze stand leven. Wij menen maar al te vaak, dat het eten van de boom van kennis alleen maar logisch is en zullen wel eens even uit gaan maken, wat de eeuwigheid eigenlijk is. Wanneer wij daarmee zover gaan, dat wij de eeuwige waarden die er in ons bestaan, trachten te formuleren en te analyseren, verliezen wij gelijktijdig het contact met ons mogelijk paradijs en de krachten die wij daaruit kunnen putten. Zolang wij in god geloven, hoe primitief ons geloof ook is, dan is god voor ons een bron van kracht waarmee wij iets kunnen doen. Wanneer wij geloven in de zin van het leven, zal alles in het leven ons een zekere vreugde kunnen geven. Wij voelen dan dat wij meewerken in een groot werk. Op het ogenblik dat wij die dingen proberen te ontleden, zien wij echter de werkelijkheid niet meer. Wij verwerpen delen van wat wij beleven en zijn al slecht of onecht. Dan komen wij werkelijk in omstandigheden waarin wij in het zweet ons aanschijns moeten worstelen om wat meer bewustzijn. Maar noodzakelijk is dit niet, wanneer wij maar beginnen te aanvaarden wat wij zijn en te werken met de middelen die wij nu eenmaal hebben.

Goedenavond.